

تحولی ماندگار در فرایند

تعامل مستقیم معلم با دانش آموز، تعامل مستقیم دانش آموزان با یکدیگر نیز حذف می‌شود؛ این در حالی است که تعامل نقش مهمی در روند آموزش و تقویت مهارت‌های اجتماعی و تربیتی به همراه دارد.

از سویی دیگر تعطیلی مدارس و مراکز آموزشی باعث شد که در روند یادگیری دانش آموزان اختلالات عمیق و غیرقابل جبرانی روی دهد. در روند ارزیابی‌های دانش آموزان نیز مشکلات جدی پدیدار گشته و در عین حال، سطح کیفی این ارزیابی‌ها نیز به نحو چشم‌گیری تنزل پیدا کرده است.

امتحانات داخلی مدارس (در اصطلاح میان‌ترم) هم که شاید از نظر بسیاری دارای اهمیت خاصی نباشد، به دلیل شیوع کرونا تعطیل شدند. اما فراموش نکنیم که هدف از این امتحانات و ارزیابی‌های مستمر داخلی، کسب اطلاعات و ارزیابی‌ها در مورد نحوه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و ارائه بازخورد مناسب به خانواده‌های آن‌ها و معلمان است. از دست دادن این اطلاعات و نتایج این ارزیابی‌ها موجب می‌شود که شناخت معلمان و والدین از مشکلات آموزشی و نحوه عملکرد دانش آموزان مختل شود و هم‌زمان تأثیرات منفی بلندمدتی نیز در رشد علمی دانش آموزان از خود به جای بگذارد.

برخلاف چالش‌های ایجادشده از همه‌گیری کووید-۱۹ و تعطیلی مدارس، استفاده از شیوه‌های نوین آموزشی در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات، زمینه‌های لازم را برای یادگیری مجازی و از راه دور فراهم کرد که طیف وسیعی از راهبردهای آموزشی و مدل‌های تلفیقی را شامل می‌شود. همین تجربه یادگیری مجازی به همراه ابداعاتی که در سطح جهانی برای پیاده‌سازی آن به‌وجود آمد، منجر به ارتقای سواد دیجیتالی معلمان و دانش آموزان گردید. برای یک معلم سواد دیجیتالی شامل سواد پایه رایانه، شناخت شبکه‌های اینترنتی، شناخت و تفکر محاسباتی و تولید محتوای چندرسانه‌ای است. بر این اساس معلمان در دنیای امروز و در مواجهه با شرایطی نظیر

شیوع بیماری کووید-۱۹ یا کرونا موجب شد که دانش آموزان و معلمان در سرتاسر جهان، به‌سرعت به آموزش و یادگیری مجازی روی آورند و به جای شیوه‌های سنتی و کلاس‌محور، فرایند یادگیری دانش آموزان از طریق کلاس‌های برخط پیگیری شود. تأثیر این تغییر رویکرد و گسترش ابزارهای ارتباطی هوشمند مورد نیاز برای آن، می‌تواند برای همیشه و دائم نحوه ارائه آموزش و تحصیل در آینده را تغییر دهد.

متخصصان حوزه آموزش شروع به بررسی آثار و پیامدهای ماندگار ناشی از این وضعیت کرده‌اند و سؤال اصلی آن‌ها نیز این است که فرایند آموزش در دوران پس از همه‌گیری کرونا و اتمام این بیماری چگونه خواهد بود؟

بعضی از این کارشناسان معتقدند که با پایان یافتن بیماری کرونا، آموزش به همان حالت اولیه کلاس‌محور و سنتی خود در قالب بازگشایی مدارس باز می‌گردد. برای بسیاری دیگر از کارشناسان، اما تغییر شکل اجباری فرایند آموزش از حالت کلاس‌محور سنتی به یادگیری و آموزش مجازی، نشانه‌ای برای تصویرسازی از آینده است و اینکه فرایند آموزش در آینده چگونه خواهد بود؟ هشدارهای سازمان بهداشت جهانی بیانگر این واقعیت تلخ است که ممکن است شرایطی نظیر همه‌گیری کرونا، در جهان امروز دوباره تکرار شود و ما با عوامل مشابهی روبرو شویم. بنابراین لازم است تا ضمن حفظ دستاوردهای کنونی، درباره مهارت‌های لازم دانش آموزان و معلمان هنگام مواجه شدن با چنین شرایطی اندیشیده شود.

آموزش و یادگیری مجازی همه واقعبین‌های پیرامون خود را نیز تحت تأثیر قرار داده است، تا جایی که گاهی به نظر می‌رسد اثرگذاری فضای مجازی در امور تعلیم و تربیت چالش‌های جدیدی را ایجاد کرده است. یکی از عوامل و زمینه‌های بسیار مهم در این روش آموزشی، تعامل میان معلم و دانش آموزان است که به‌طور طبیعی حذف می‌شود. در این مسیر علاوه بر حذف

مد آموزش و یادگیری

دکتر عابد بدریان

دانش‌آموزان و معلمان و در شرایط شیوع بیماری کرونا امتحان خود را پس داده و در بستر تدریس و یادگیری مجازی خوش درخشیده است. از سوی دیگر باید به این نکته نیز اشاره کرد که نتایج یادگیری و آموزش حاصل از این شیوه نیز بسیار چشم‌گیر بوده است. بسیاری از معلمان و برنامه‌ریزان آموزشی در فرایند آموزش مجازی، بر این نکته نیز تأکید می‌کنند که باید شیوه ارزیابی و سنجش دانش‌آموزان و در مجموع راهبردهای مورد استفاده در این زمینه تغییر کند و با شیوه‌های نوین جایگزین شود. این شیوه‌های نوین باید شامل ارزیابی‌هایی شود که فرایند یادگیری را براساس راهبردهای مختلف آموزش مجازی مورد بررسی و آزمون قرار دهد. بحث‌ها و گفت‌وگوهای تعاملی در کلاس برخط، تدریس با محوریت مشارکت دانش‌آموزان و استفاده از بازی‌های مختلف برای افزایش تمرکز و توجه دانش‌آموزان به مطالب درسی و ایجاد انگیزه برای آنان از جمله این موارد است. در این راستا باید تغییراتی را نیز در زمینه بازه زمانی آزمون‌ها و افزایش زمان آن و همین‌طور افزایش انعطاف‌پذیری فرایند ارزیابی و نمره‌دهی در نظر گرفت. تجربه برگزاری کلاس‌های مجازی در دوران شیوع بیماری کرونا نشان داده است که در هنگام برگزاری آزمون‌های پایان نیم‌سال بر مطالب یاد گرفته شده در کلاس و تجربه آموزشی دانش‌آموزان در پیاده‌سازی مهارت‌ها و دانش‌های منتقل شده به آن‌ها باید تأکید کرد. به‌طور مثال پروژه‌های گروهی که برای انجام آن‌ها باید ترکیبی از ابزارهای رسانه‌ای اجتماعی و خلاقیت فردی را به کار برد و هم‌زمان به تقویت حس همکاری مشترک برای حل مسئله توجه کرد. بدین ترتیب مهم‌ترین وجوه ارزیابی‌ها منظور می‌شود و بیشتر دانش‌آموزان نیز در این چارچوب از این نحوه ارزیابی و آزمون استقبال می‌کنند.

* پی‌نوشت‌ها

1. Hybrid Learning
2. Blended Learning

همه‌گیری کرونا، علاوه بر سواد مرسوم و تخصصی آموزش، نیازمند سواد دیجیتالی نیز هستند.

از طرف دیگر طیف وسیعی از فعالیت‌های یادگیری و تدریس در چارچوب آموزش مجازی، اهمیت تدریس سنتی و کلاس‌محور را زیر سؤال برد و در عین حال نکات باریک‌تری نیز مدنظر قرار گرفت. به‌عنوان مثال این نکته که کلاس‌های برخط طولانی الزاماً، با قواعد روان‌شناسی و اصول علمی مبتنی بر نحوه یادگیری دانش‌آموزان مطابقت ندارند. در حالی که برای دهه‌ها متخصصان درباره مرز خاکستری میان یادگیری سنتی و یادگیری مجازی بحث می‌کردند و این مرز و هم‌پوشانی برای آن‌ها شناخته شده بود، شیوع بیماری کرونا به‌سرعت روی این مرزهای خاکستری و هم‌پوشانی میان این دو نوع آموزش خط بطلان کشید. شیوع این بیماری، متخصصان و سیاست‌گذاران حوزه آموزش را متوجه این نکته کرد که به جای راهکارهای تک‌بعدی باید به فرایندهای یادگیری مرکب^۱ و ترکیبی^۲ تأکید کنند و حق انتخاب بیشتری به معلمان و دانش‌آموزان بدهند. به مرور این امر تبدیل به یک اصل عادی برای توسعه بسترهای آموزشی و بهبود مهارت‌های معلمان و دانش‌آموزان شد، تا در چارچوب آن بتوانند فرایند یادگیری و آموزش را در قالب سیستم‌های منعطفی قابل ارائه و بهره‌برداری کنند. بر این اساس حتی پس از پایان این بیماری نیز این راهبردهای مرکب و ترکیبی در آینده برای دانش‌آموزان دوره‌های تحصیلی و همه سنین، استفاده خواهند شد و این یعنی یک تحول در نحوه ارائه آموزش که در آینده نیز ماندگار خواهد بود.

همه این موارد به این معنی است که بحث یادگیری و فرایند آموزش در آینده، دیگر به شکل سنتی و تک‌بعدی نخواهد بود و معلمان می‌توانند، راهکارهای آموزشی متنوعی را از میان گزینه‌های مختلف آموزشی، برای ارائه فرایند تدریس و یادگیری انتخاب کنند. ترکیب متنوعی که به وسیله نسل قبلی